



## I

Onder een dubbele regenboog, met de middernachtzon in mijn achteruitkijkspiegel, rijd ik naar Skoganvarre. Links vang ik een glimp op van een fjord en van vissers die met hoge laarzen in de golven staan onder een zwarte lucht. Ik volg de rechte weg, omzoomd door monotone naaldbossen, tot er een strook gras aan een langgerekt meer verschijnt.

Dit is de plaats waar W.F. Hermans in 1961 met drie anderen aan een geologische expeditie over de hoogvlakte van Finnmark begon. Zijn ervaringen brachten hem ertoe *Nooit meer slapen* te schrijven.

Aan de oever van het meer, in net zo'n juninacht zonder einde als toen, stel ik me voor hoe Hermans hier heeft rondgelopen en naar de omgeving keek. Het is niet langer een open plek in het bos, maar een camping met een paar rijen houten hutten. Op het gras moet de tent van de expeditieleiden Qvigstad en Mikkelsen hebben gestaan en even verderop, aan de weg, staat een wit huis met twee verdiepingen en een veranda, afgesloten door glas. Dat is de villa waar Alfred, de hoofdpersoon uit het boek, en de Noorse student Arne in de serre hebben geslapen.

Ik loop de houten steiger op, waar een bootje zacht op

het water ligt te klotsen en laat mijn ogen dwalen over het meer en de glooiende bergen, met hier en daar een streep sneeuw. De oranje gloed van de lage zon die boven de oever hangt weerspiegelt in het meer, waarvan het water zo schoon is dat je scholen visjes ziet zwemmen. Niets doet hier het einde van Europa vermoeden, daar waar de Noordkaap de uiterste rand vormt en het immense koude niets begint. In het westen, achter de groene bergen, ligt de Vuorje, waar Hermans en de anderen geologisch onderzoek deden.

In beslag genomen door de voettocht die ik in het voetspoor van Hermans zal maken, denk ik er nu pas aan om de enveloppe die me 's middags is aangereikt open te maken en lees het reisprogramma: *You do not have the possibility to walk to Vuorje since this will take 12 hours one way and the nature is very rough. There will not be any overnight sleep in the mountain...*

Ik blader door de resterende informatie, allemaal niets bijzonders, alleen toeristische brochures. Geen gids, en ook geen detailkaart, zoals wel was toegezegd. Dat bemoeilijkt mijn tocht naar de berg Vuorje. Ineens besef ik dat alles verkeerd dreigt te gaan. De situatie komt me merkwaardig bekend voor. Het lijkt wel op het begin van *Nooit meer slapen* als Alfred, de Nederlandse geoloog, voor zijn vertrek naar Finnmark luchtfoto's bij professor Nummedal in Oslo wil ophalen, maar die niet krijgt. Die luchtfoto's heeft hij nodig voor zijn veldwerk. Ik schep er een vreemd genoegen in dat de start van mijn tocht parallel met de roman vertoont.

Hier, in het stille Skoganvarre, tobt en piekert Alfred

al en verdenkt hij Nummedal ervan de luchtfoto's expres achter te houden. Hermans schrijft: 'De gedachte: maar ik heb de luchtfoto's niet gekregen komt op als een golf kiespijn...'

Professor Nummedal, zo denkt Alfred, is tegen hem, zijn reis naar Finnmark is misschien wel helemaal fout. Maar dat was Alfreds gemoed, niet het mijne.

De volgende morgen onderneem ik actie om alsnog aan een gids te komen. Misschien dat Markku, de campingbaas, een Same—een inheemse—kent die gids wil zijn. Na wat heen en weer gepraat geeft hij me een onwaarschijnlijk dun telefoonboek. Ik bel rendierhouder Alf Johansen. Hij zelf kan mij niet begeleiden, maar zijn dochter wel. Ze slaapt nog, hij wil haar niet wakker maken, maar om 13.00 uur zal ze er zijn.

Het is al middag als Alf in een pick-up komt aanrijden, met zijn dochter Ida. Ze stapt met haar rugzak uit, en kijkt mij aan met een blik van: ik heb hier helemaal geen zin in. Ze draagt kleding die me doet denken aan een uitspraak die ik eerder hoorde: 'In Noorwegen bestaat geen slecht weer, er bestaat alleen slechte kleding.' Zij heeft zich tegen weer en wind gewapend en aan haar stevige broek hangt een Sami-mes. Daar viel Hermans oog indertijd ook op: '... de mannen hebben aan hun gordels enorme messen, in leren scheden...'

Markku brengt ons met zijn bootje naar de overkant van het meer. 'Dat scheelt weer een kilometer,' zegt hij. Hij vindt het maar niks dat we naar de Vuorje gaan lopen, we zouden beter een sportvliegtuigje kunnen nemen. Ter-

wijl hij mij een detailkaart in de handen stopt, waarschuwt hij: 'Veel delen zijn erg moerassig, je zult zo'n twaalf uur nodig hebben om er te komen.' Met de middernachtzon moet dat geen probleem zijn, we pakken onze rugzakken en stappen op de oever. Mij schieten de benauwde woorden uit *Nooit meer slapen* te binnen: 'Hoeveel kilo kan een mens dragen?' En: 'Kunnen we onderweg geen voedsel laten afwerpen door een helikopter?'

Deze vragen komen steeds weer in Alfred op als hij aan zijn eigen bagage denkt. 'Godverdomme, zwaarder nog dan ik gedacht had...' En even later: 'Een natte tent is zwaar om te dragen. Hoeveel kilo zou het schelen?'

Terwijl zijn Noorse kameraden er juist van houden om bepakt en bezakt op stap te gaan en zich eerder zorgen maken of de nattigheid niet slecht is voor de tent.

Markku keert zijn bootje en wij verdwijnen in het bos om koers te zetten naar de Vuorje aan het meer Liefnasjaurre.

Langzaam ontdooit Ida, eenentwintig jaar, en student fysiotherapie. Ze heeft tegen alles opgezien, vooral tegen de hitte en de muggen, maar de bedekte hemel en het grauwe weer zijn voor haar een opluchting. 'Terwijl je je de ene dag in de winter waant en er sneeuw valt, is het de volgende dag bloedheet,' waarschuwt ze mij.

Ze kent de weg. 'Toen ik vier jaar was heb ik de tocht voor het eerst gelopen. Ik heb ruzie gemaakt met mijn ouders omdat ik per se net als zij een rugzak wilde. Ze lieten me uiteindelijk het hondenvoer dragen.'

Een paar dagen geleden heeft ze het traject ook gelopen. Om spullen naar de hut te brengen, want over een

week of wat gaat de hele familie naar boven, nu, in juni om de kalveren te merken, later in september nog een keer om te slachten. Haar moeder heeft vierhonderd rendieren, Ida zeventig. Maar vragen naar het aantal rendieren is eigenlijk ongepast. ‘Het is hetzelfde als vragen hoeveel iemand op zijn bankrekening heeft staan.’

Ida heeft vakantie en helpt haar vader, die RSI heeft van de vele tochten op de motorbike en de snowscooter – er is de afgelopen veertig jaar nogal wat veranderd in het leven van de Sami. Ik vertel haar dat de Vuorje, waar haar familiehut staat, een centrale rol speelt in *Aldri sove mer*. Het boek zegt haar niets en ze praat verder over haar studie fysiotherapie en haar leven in Tromsø.

Ik luister verstrooid. Gisteravond was ik nog op doorreis in Tromsø, deze noordelijkste stad van Noorwegen, net als Hermans indertijd. Ik zie de houten huizen weer voor me, badend in een fel licht. Op het hoogste punt van de brug over de fjord van Tromsø was ik blijven staan om naar de wisselingen van kleur en licht op het water te kijken. Rechts lag de stad, met de volgestouwde kade, en beneden dook af en toe een boot op. Voor me strekte zich de brede fjord uit en verrezen de contouren van de besneeuwde bergtoppen. Links was een steile helling met een kabelbaan. Hier voelde Alfred sterke twijfel opkomen. Zag hij daar beneden niet zijn vriend op een schip voorbijvaren? Had hij niet genoeg ervaring opgedaan met afspraken die niet klopten? Ze hadden weliswaar in Alta afgesproken, maar wie weet...

Ik herinner me ook het standbeeld van ontdekkingsreiziger Roald Amundsen, uitkijkend over de fjord en om-

ringd door de geur van de wind en het geluid van krijsende meeuwen. En vlak daarbij het rotsblok met de inscriptie: *Eidis Hansen labukt Balsfjord, 1777-1870. Bar denne steinen fra fjaera her og omlag hit, steinen weg 371 kg.* De tekst die ook in *Nooit meerslapen* staat. Ik had gedacht dat Hermans deze tekst had verzonnen om Alfreds ontzag voor sterke mannen te accentueren. Alfred die zich afvraagt hoeveel kilo's de sherpa's in de Himalaya dragen en nog voordat de tocht begonnen is al twijfelt of hij het gewicht van zijn eigen rugzak wel kan dragen en aan zijn vriend vraagt: 'En het paard? Is het gelukt een paard te huren om de bagage naar het eerste kamp te brengen?'

Maar die steen bestaat echt.

Het pad is niet meer dan een spoor, waar wielafdrukken van motorbikes in staan. De heftige regen van de vorige week heeft geulen in het pad geslagen. Op sommige plaatsen moeten we omlopen om onze schoenen een beetje droog te houden. Uit de aarde stijgt een sterke veengeur op.

Ida wijst op de kaart een zwart lijntje aan, een oude telefoonlijn. 'Die gaan we volgen. Hij is slecht herkenbaar, maar als je weet dat hij daar gelopen heeft, heb je op de hoogvlakte houvast aan de afgeknaptte telefoonpalen.' Bij een storm zijn de palen langs de oude postweg van Karasjok naar Alta omgewaaid.

De grond is zacht en meegaand onder mijn voeten, maar ook bultig. Het pad stijgt gestaag. Rechts en links bloeit volop *multe*. De witte bloempjes spikkelen het groen van de kraaiheide en het roestbruin van het veen,

maar veranderen in augustus in zalmkleurige frambozen, ook wel ‘het verborgen goud’ genoemd.

Aan de zuigende wind is te voelen dat we de hoogvlakte naderen. De bomen worden lager, ze wijken uiteen, en er zijn minder muggen. Dan hebben we uitzicht over het meer waar Skoganvarre aan ligt, met op de voorgrond de witte stammen van armetierige berkenbomen.

We staan op de Finnmarksvidda.

We laten de bomen—of wat daar nog voor door moet gaan—achter ons en betreden een steniger terrein. Het is een landschap waar je in jezelf verzonken loopt, afwezig, nadenkend over van alles. Een eindeloos licht golvend landschap ligt voor ons: een groene, gure Sahara.

Met een nap scheppen we water uit een stroompje en achter een rotsblok zoeken we beschutting tegen de koude wind. We drinken en gaan meteen daarna weer verder.

De stenen worden groter, de mossen dikker en er resteren alleen nog poolwilgen.

Uren later zegt Ida: ‘Daar is de Vuorje.’ Hermans schrijft dat je deze naam als *Woerje* uitspreekt. Ik vraag me af hoe linguïsten ooit lokale talen, zoals het Samisk, weten vast te leggen, afhankelijk als ze zijn van verschillende uitspraken en interpretaties.

‘Is het *Woerje* of *Werji*?’ vraag ik.

‘*Woerje* is fout. Het is *Werje* of *Worje*; het ligt aan de plaats waar je de naam hoort.’

De standaardtaal Samisk is in grote lijnen goed beschreven: er is een spelling en er zijn verschillende grammatica’s. Tegenwoordig worden er tien Sami-talen on-



derscheiden. Enkele van de kleinere talen, met een gering aantal sprekers, zijn nog niet goed opgetekend.

‘En wat betekent Finnmark?’

Finn blijkt het oude Noorse woord voor Lap te zijn. ‘Sommige oudere mensen,’ zegt Ida, ‘hebben het nog over Finnen. Dan bedoelen ze niet de Finnen uit Finland, maar de Lappen. Finn en Lap worden tegenwoordig als denigrerende benamingen gezien.’

Ida kent de betekenis van de naam Vuorje niet, maar weet wel dat het een verbastering is van Noors en Samisk. Ze wijst op een andere berg aan de einder. ‘Die heet “Bij de neus.” De namen zijn handig als je onderweg bent en aan een ander wilt vertellen waar je kudde is...’

‘En wat wil Skoganvarre zeggen?’

Volgens Ida is dat een verbasterd Samisk woord. Het betekent: ‘de wind die geluid in het bos maakt’.

De Vuorje begint zich beter af te tekenen, het is een spitse berg, met op de flanken strepen sneeuw. Als een uitkijktoren steekt hij in zijn eentje een paar honderd meter boven de hoogvlakte uit.

Voordat we bij de voet van de berg aankomen, moeten we nog een paar beken oversteken.

‘Had ik meer aan sport gedaan!’ schrijft Hermans. Hij laat Alfred zichzelf hier met zijn Noorse kameraden vergelijken. Alfred meet en telt zijn voetstappen, hij berekent de steilte van de hellingen, hij kijkt naar de stenen, naar het water, naar zijn springende kameraden, en alles, van steen tot kameraad, alles komt hem vijandig voor. Vastbesloten geen gezichtsverlies te lijden, inspecteert hij zenuwachtig de stenen in de rivier. Met een gespeelde

behendigheid begint hij de rivier over te steken. En valt erbarmelijk. Vervuld van kinderlijke schaamte probeert hij de gevolgen te verdoezelen. Hij beseft pijnlijk dat wat voor zijn kameraden een spel van krachtmetingen is, voor hem dodelijke ernst is. Verward en onzeker loopt hij verder. Elke volgende rivier is een volgende traumatische ervaring voor hem, elke afstand onoverbrugbaar. Hij analyseert de duurzaamheid van zijn gewrichten. Alsof hij een oude man is, wiens leven afhangt van een paar centimeter, stelt Alfred vast dat 'elke stap berekening vereist'.

Intussen loop ik op de veenbulten, waartussen zwarte veenplassen liggen. Mijn schoenen zuigen zich in de modder vast, maar de laarzen, die ik in mijn rugzak heb gestopt omdat Alfred die zo erg miste, heb ik niet nodig.

We lopen over een vlakte, waar merkwaardig gevormde meertjes in liggen en kronkelige beken doorheen lopen. Sommige plassen zijn met gras begroeid dat wuift in de wind. In het water van andere meren weerspiegelen de wolken.

Hier wilde Alfred meteoorkraters vinden. Kraters die hij alleen uit de boeken kende. 'Al vond ik maar een meteorietsteentje,' verzucht hij. 'Ik ben hier om iets te vinden. Ik moet iets vinden dat iedereen verbluft.' Hij windt zich op over het feit dat er nooit gerept wordt over de moeite en de wanhoop waarmee het doen van onderzoek gepaard gaat. 'Als mijn proefschrift straks klaar is, zal er met geen woord gewag worden gemaakt van ontvelde schouders, de beukende hoofdpijn, de muggen.' Maar Alfred vindt alleen maar puin. Steentjes die het oprapen niet waard